

B; br. 49: Aa Th 1 + 2; br. 50: Aa Th 1696; br. 51: Aa Th 57; br. 52: Aa Th 56 D; br. 53: Genoveva (nije Aa Th 450); br. 57: Aa Th 365.

Na kraju treba reći da smo ovom zbirkom dobili dragocjenu publikaciju — podjednako po uzornim popratnim studijama kao i po svježim, nadareno pripovijedanim pričama, donesenim u vjernoj transkripciji.

Maja Bošković-Stulli

Armenische Märchen. Herausgegeben von **Isidor Levin** in Verbindung mit **Uku Masing**, übersetzt von **Gisela Schenkowitz**. »Die Märchen der Weltliteratur«, Eugen Diederichs Verlag, Düsseldorf/Köln 1982, 286 str.

Diederichsova kolekcija narodnih pripovijedaka cijelog svijeta obogaćena je novom dragocjenom zbirkom. To su armenske pripovijetke, ukupno 25 tekstova, zapisanih u razdoblju od 1860. do 1963. godine, pretežno u današnjoj sovjetskoj Armeniji a dijelom i u Turskoj.

Ove pripovijetke. što su ih većim dijelom, premda ne sve, svojim kazivanjem uobličili sjajno nadareni pripovjedači, uvode čitatelja u osebujan svijet naroda u čijoj su tradiciji one trajale i poprimile svoja obilježja, potječući, dakako, kao i ostale narodne pripovijetke iz veoma raznolikih izvora.

Okolnost da Armenci od davnina ispovijedaju kršćansku religiju a žive u okruženju islamskih naroda, pridala je koloritu ovih pripovijedaka posebnu dvojnost: u njima je važno mjesto svetoga Sergija kao sveca zaštitnika, junaci se zaklinju na kruh i vino kao Isusovo tijelo i krv, služi se misa za pokoj duše i sl., a ujedno su te priče pune likova i predmeta iz islamske kulture: mitska bića višap (zmaj) i dev, derviši kao zli čarobnjaci, šahovi, sultani sa svojim vezirima i lalama. Od sultana i šahova mnogo su češći kraljevi, ali oni imaju po četrdeset žena i nose na glavi fes. Kraljevi i veziri preporučavaju se, tipično po orijentalnom pripovjedačkom uzoru, u obične lju-

de da vide kako narod živi. U kompoziciji pripovijedaka prilično su česte umetnute priče i pričanja vlastitih doživljaja, kao i postupak promjene scene (»neka zaručnik i zaručnica uživaju zajedno, a mi ćemo se obratiti dervišu«). Sve su to postupci karakteristični za istočnjačke pripovijetke iz islamske sredine. Ima pustolovnih pripovijedaka veoma srodnih onima iz **Tisuću i jedne noći**, ali najveći je dio pripovjedačkih sižea posve adekvatan poznatim evropskim tipovima, samo što se javljaju u pomalo neobičnim kombinacijama (kontaminacijama).

Po svojoj šarolikosti kulturnih elemenata posebno je zanimljiva pripovijetka br. 10 (objavljena god. 1884. u Carigradu), gdje nailaze egipatski vladar, engleski car (poslije kralj) te kralj od Pariza, spominju se London i Pariz, pa Arapin i Francuz, citira se turska poslovice. Imajući u vidu širok geografski prostor na kojemu su Armenci živjeli i njihovu evropsku dijasporu, osjetit ćemo u toj pripovijeci osebujne tragove životnih kretanja.

Opsežan, temeljit, nadasve instruktivan Levinov pogovor donosi pregled povijesti armenskog naroda i njegove kulture, osobito religije — što je za zbirku pripovijedaka možda preopširno, ali se čita s velikim zanimanjem. Slijedi podjednako temeljit prikaz bilježenja, publiciranja, prevođenja i studija armenskih usmenih pripovijedaka. U analizi pripovijedaka pisac upućuje na njihove realije kao odjek armenskoga zbiljskog životnog ambijenta, što je većim dijelom umjesno, ali je pri tom zanemarena uloga stila usmene pripovijetke iskazana u njezinim realijama. Donekle su sporne mjestične polemičke note pogovora, primjerice zamjerka da se noviji istraživači obraćaju opisivanju pripovjedača i njihovih izvrsnih kvaliteta u želji da izbjegnu poteškoćama poredbene analize sadržaja pripovijedaka. Takva je isključiva jednostranost kritike, čini mi se, nepotrebna i ispravnije bi bilo sagledati komplementarnost obaju istraživačkih pristupa.

Na kraju zbirke donose se napomene s detaljnim podacima o izvorima i publikacijama tekstova i o njihovoj tipološkom razvrstavanju. Priložene su i dvije zemljopisne karte.

Maja Bošković-Stulli

Mrsne priče. Erotska, sodomijska i skatološka narodna proza, Prikupio, izdao i komentarisao **Fridrih S. Kraus**. Priredio, izabrao, napomene preveo i pogovor napisao **Dušan Ivanić**, Prosveta, Beograd 1984, 462 str.

Pod nazivom **Mrsne priče** objavljeni su zapisi sa srpskohrvatskoga govornog područja koje je publikovao u godišnjaku **Anthropophyteia** (*Jahrbücher für Folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral*, Leipzig, I 1904 — IX 1912). Kao i druge opscene zbirke usmene književnosti, **Anthropophyteia** ide u red retkih i nepristupačnih knjiga. Prva je zasluga Dušana Ivanića, dakle, što je zbirku obelodanio u ispravnom uverenju »da savremeni čitalac ne treba iz licemerja, ma s koje strane dolazilo, ostati bez jednog dijela nasljeđa koje mu po jeziku i kulturi pripada«.

Izuzetno je, međutim, važno što Dušan Ivanić nije podlegao onoj već pomalo ustaljenoj navadi priređivača izdanja erotske literature koji se pozivaju na »više« razloge (kulturoistorijske, naučne, estetske), a imaju zapravo u vidu mogućnost komercijalno-izdavačkog uspeha, te tako i priređuju knjigu — kao jeftino izdanje. **Mrsne priče** u svakom su pogledu uzorno urađena knjiga, koja u koricama popularnog izdanja skriva akribičan naučni postupak.

Priređivač je zadržao raspored i klasifikaciju tekstova koju je imala Krausova zbirka, a tačno je naveo šta je iz **Anthropophyteie** izostalo, a izostavljen je relativno mali broj tekstova. Prevedene su najvećim delom i Krausove napomene uz njih.

U vrlo instruktivnom pogovoru, zasnovanom na dobrom poznavanju literature, Dušan Ivanić pisao je o

Krausovom sabiranju našeg folklo- ra, označivši ga u odnosu na Vuka kao »novu fazu po izboru tematike i metodologije bilježenja«, te o okolnostima nastanka zbirke. Dat je zatim kratak komparativni osvrt na prikupljenu građu prema nekim formama erotske proze u drugih naroda, a opširnije je pisano o poetici erotske usmene proze.

Klasifikaciju prikupljenog materijala F. S. Kraus je izvršio sa stanovništa intencije publikacije i svog interesa za istraživanje fenomena seksualnog, te je prikupljeni materijal tematski grupisan (obavljanje polnog čina, opscena toponimija i onomastika, ljubavna nagovaranja, polni organi kao predmeti pričanja, glupe devojke i mladići, polni odnos svekra i snahe, gostoljubiva prostitucija, incest, muškarac kao zavodnik, preljubnice i preljubnici, namerni i nenamerni humor). U **Mrsnim pričama** ova je podela zadržana. U pogovoru Dušan Ivanić, uzimajući kao kriterijum podelu stepen fikcionalnosti daje sledeću klasifikaciju: 1. saopštenja o obredima, običajima, narodnoj medicini, verovanjima; 2. bajaličke formule; 3. tzv. male forme (frazе, poslovice, uzrečice, pitalice); 4. narativni tekstovi o nekom događaju u životu — izvan opštije proširenosti u usmenoj predaji; 5. narativni fikcionalni tekstovi (po pravilu rasprostranjeni na užem ili širem području); 6. adaptacije i prerade tekstova usmene predaje u književnoj sredini ili pod uticajem pisanog stila i jezika književnosti, uz naznaku da su izostavljeni tekstovi iz grupa pod brojevima 1, 2 i 4. Na kraju u pogovoru je reč o socijalnim sredinama, okolnostima zapisivanja i kazivačima, onoliko koliko se to na osnovu oskudnih Krausovih beleški može učiniti.

Izdavački razlozi uslovlili su izostavljanje jednog broja zapisa. Stručnjacima različitih oblasti (lingvisti- ma, etnolozima, folkloristima) može da bude žao što zbirka nije publikovana u celosti, ali to ne može umanjiti povoljan sud o **Mrsnim pričama**.

Marija Kleut